

ARISZTOKRATIASORS MAGYARORSZÁGON

A MÚLT ELMÚLT | A hazai arisztokrácia négyötöde nyugatra emigrált, a teljes létszámuk 2500 körül lehet. A főnemesek törzsét jelentő mintegy 300 családból jelenleg 100-120 él még Magyarországon, hozzávetőleg hatszáz taggal – fejtette ki lapunknak Gudenus János József genealógus. Az arisztokrata familiák kutatója úgy véli, nem kell attól „tartani”, hogy a főnemesség vagy akár a nemesség újfent gazdasági vagy politikai főszereplő lesz.

■ Mi motiválta, hogy genealógiával, azon belül is a magyarországi főnemesei családokkal foglalkozzon?

– Az indító tényező a származásom volt. Úgynevezett X-es gyerekek születtem, ami a kommunista rendszerben azt jelentette, hogy az érintetteknek arisztokrata, katonatiszt vagy kulák felmenői voltak. Arisztokrata származásúként az ország egyetlen középiskolájába sem vettek fel, ezért egyházi vonalon tanultam. Pannonhalmára kerültem, ahol is az úgynevezett állami szociális otthonban hitéleti tevékenységgel foglalkozó, ugyancsak a társadalomból kirekesztett emberek kérdezték, hogy rokonságban állok-e báró Gudenus Ervinnel és Artúrral. Mint később megtudtam, mindketten komoly egyházi pozíciót töltöttek be. Elkezdtem kutatni, s kiderült, hogy egyenes ági rokonságban állok a Batthyányakkal. Először csak a rokon családokkal foglalkoztam, majd ez kiteljesedett a hazai főnemességre.

– Hol kezdte a kutatást az „átkosban”? Évtizedekkel ezelőtt aligha lelkesedett a hatalom azért, hogy bárók, grófok és hercegek iránt érdeklődik, nem?

– Személyesen, sokszor telefonkönyv alapján kerestem meg az arisztokratákat, első körben az idősebbeket.

– Komolyan mondja, hogy például Esterházyakat, Andrássyakat vagy éppen Széchenyieket a telefonkönyv fellelője után ért el?

– Pedig így volt. Például báró Stralendorff Félixet, továbbá egy gróf Csákyt

a budapesti telefonkönyvből ismertem meg. Egyébként furcsa szemmel tekintetek rám az idős arisztokraták akkoriban: miért kutatja egy fiatalember a kommunista időkben a nemességet? Természetesen a rendelkezésre álló források – Nagy Iván és Kempelen Béla könyvei, továbbá az utolsó Gothai almanach 1942-ből – szintén a segítségemre voltak.

– A sötét ötvenes évek kommunista diktatúrája több arisztokratát is besúgóvá tett. Mennyire volt jellemző, hogy történelmi családok leszármazottai is jelentettek az elnyomó gépezetnek?

– Egyáltalán nem volt jellemző, a történelmi családok tartották magukat. Jóformán csak kiragadott példák vannak. Közismert néhai Esterházy Péter édes-

apjának a története. Azonban Esterházy Mátvás, az író apja, aki III/III-as úgnők volt 1957-től, jelentéseinek részleteit megbeszélte gyóntató papjával. Természetesen a diktatúra, akit tudott, „megfogott”, de még egyszer hangsúlyozom: a főnemességből legfeljebb páran, maroknyian lehettek besúgók.

– Akkor, amikor puhult a diktatúra, a nyolcvanas években, már működhetek a „nemesi intézmények”?

– Közismert, hogy a korai kilencvenes évek elején jött létre a legtöbb. Ugyanakkor a nyolcvanas évek közepén már működött a Széchenyi Kaszinó, amelynek a tagjai nem kizárólag főnemesei voltak, de elég sok történelmi család leszármazottja tartozott ebbe a körbe. Érdekesség, hogy a tagnyilvántartásban egy gróf Nyáry nevet Nyers Rezsőé követett. Egyébként az ismerőseim azt mondták nekem, hogy oda ne járjak, mert túl sokat politizálnak.

– A diktatúra miatt – 1947-et követően a nyolcvanas évekig bezárólag – az arisztokrácia is kénytelen volt új hazát választani. Mennyien maradtak itthon?

– A magyarországi arisztokrácia négyötöde nyugatra emigrált, a teljes létszámuk 2500 körül lehet. A főnemesei törzsét jelentő kb. 300 családból jelenleg 100-120 él még itthon, hozzávetőleg hatszáz taggal.

– S mi a helyzet a nagy történelmi családokkal? Mennyire tudják ápolni a „familiáris legendáriumokat”, a magyarságukat?

Az Apponyiak és az Andrássyak magyarországi képviselte megszűnt, s Batthyányakkal is csak azért találkozhatunk, mert két leszármazott visszajött.

– Túl sok jó hírem nincs ezen a téren. Például az Apponyiak és az Andrássyak magyarországi képviselete megszűnt, s Batthyányakkal is csak azért találkozhatunk, mert két leszármazott visszajött. A nyugati főnemességgel is az a baj, mint a legtöbb egykori kivándorlóval: a harmadik generáció tagjai már nem beszélnek az anyanyelvüket.

– *A kilencvenes évek elején reneszánszt élte a családfakutatás. Ma is sokan vevők erre?*

– A rendszerváltozás legpozitívabb hozadéka, hogy megnőtt az emberekben a kíváncsiság, az identitástudat, hogy kik vagyunk, honnan jöttünk, kik az őseink és mit csináltak. Ez nemcsak a nemesekre igaz, hanem másokra is, hiszen mindenkinek vannak ősei.

– *Meddig lehet visszavezetni a családfát?*

– Aki a jelenlegi Magyarország területéről származik, az mintegy 300 évre vissza tudja vezetni a családfáját, köszönhetően az egyházi nyilvántartásoknak, akkor kezdődtek ugyanis a dokumentálások a plébániákon, valamint a lelkészségeken. Úgy tapasztalom, a többség ezt maga csinálja. Miután az egyházi anyakönyveket digitalizálták, a feladat egyszerűbb, mint régen volt. Ugyanakkor, ha ezt egy erre szakosodott cég végzi, mélyen a pénztárcába kell nyúlni.

– *Találkozott magukat nemesnek, arisztokratának beállító családokkal?*

– Például a kilencvenes években felbukkant egy magát gróf Zilahynak tituláló „szerencselovag hölgy”. Zilahy Mariann, aki grófnőnek nevezte magát, sokat jótékonykodott, és egy gálaműsorban maga Göncz Árpád is így szólította. Holott ő egy álarisztokrata, miután nem létezett Zilahy grófi család. És hasonló példa a gróf Ercsey névvel bejelentkező úr is. Ha valaki 1951-ben mondta volna magát nemesnek, kitelepítik vagy elviszik a Hortobágyra, Recskre.

NÉVJEGY

1947. március 17-én született Budapesten főnemesi családban.

A középiskolát a Pannónhalmi Bencés Gimnáziumban végezte, bárói származása miatt azonban nem tanulhatott tovább.

Dolgozott az Egyesült Gyógyszer- és Tápszergyárban (a mai EGIS), a Magyar Rádióban, az Országos Széchényi Könyvtárban és a Petőfi Irodalmi Múzeumban.

Családtörténeti kutatásait 15 éves korában kezdte, elsősorban az egykori főnemesi családokkal foglalkozott.

Újjáalakulása óta (1983) tagja a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaságnak. Segítségével szervezték meg az I. Magyar Főnemesi Világtalálkozót Budapesten az Atrium Hyatt Szállóban 1992-ben, részt vett az erdélyi és a magyar nemesi egyesületek (Magyar Történelmi Családok Egyesülete) létrehozásában.

Magyarként elsőként vehette át a Bohus-Szőgyény életműdíjat 2000-ben.

Évtizedeken keresztül Vajay Szabolcs munkatársa a Genealogisches Handbuch des Adelsban. Szerkeszti a Nobilitas - A Magyar Történelmi Családok Egyesülete Közhasznú Társaság Évkönyvet (2005–2013 kötetek).

– *Apropó, lehet már használni a főnemesi titulusokat?*

– Egy alkotmánybíróági állásfoglalás értelmében csak a magánéletben. A címeket, rangokat nem lehetett használni, és ez az 1947-es törvény a mai napig hatályos.

– *De honnét tudhatjuk meg, ki az igazi báró, gróf és herceg?*

– Elsősorban azok, akik a főnemesiségről írt könyveimben benne vannak. Az 1994-ben alakult Magyar Történelmi Családok Egyesülete „örködik” a nemesi családnévek, rangok és előnevek használatára felett.

– *Vigasztalja valamelyest a magyar arisztokráciát, hogy az osztrákok sem engedik a rangok használatát? Ráadásul 1918 óta!*

– Kétségtelen, hogy ez Ausztriában is tilos, de nem vették el a földeket vagy a kastélyokat. Ezzel szemben a magyar

arisztokráciának az ötvenes évek elejétől kezdve a kitelepítés, a bebörtönzés, a tanulástól történő elzárás jutott.

– *Az arisztokrácia súlya a történelem folyamán nem pusztán a politikában volt jelentős, hanem a gazdaságban is. Visszatérhet ebből valami?*

– Úgy, hogy a főnemesség vagy akár a nemesség újfent gazdasági vagy politikai főszereplő legyen, aligha kivitelezhető. Bár vannak olyan személyek, akik főnemesi felmenőkkel rendelkező elismert szakemberek, generálisan nem kell attól tartani, hogy „visszajövünk gazdálkodni”.

– *Miként látja a kárpótlást? Menynyit lendített a tönkretett arisztokrácia anyagi körülményein?*

– Inkább megszegényítés volt, vagy inkább egy jelképes dolog. A kárpótlást 5 millió forintban maximálták, s ez csak töredéke volt annak, amit egy-egy családtól elvettek. Az érintettek többsége nem is tudott vele mit kezdeni, sokan eladták a kárpótlási jegyeiket. Ezzel szemben a Felvidéken és Erdélyben erdőket is visszaadtak egykori tulajdonosainak. Magyarországon mindössze egyetlen kúriát kapott vissza a dabasi önkormányzat jóvoltából a Zlinszky család. Ez például egyedi eset, mivel a helyhatóság lemondott a tulajdonáról.

– *Jobboldali kormányok kurzusa alatt hogyan érzik a „törődést”, ha egyáltalán van ilyen?*

– Az Antall-kormány idején a néhai miniszterelnök arisztokrata származású emberekkel vette körbe magát. Közülük volt, aki – Teleki Pál – visszament az Egyesült Államokba, mert a liberális média kikezdte. A mostani érában egyébként kifejezetten pozitív történet a műkincs-restitúció – ez azokra a darabokra vonatkozik, amelyek nem kerültek a múzeumi leltárba – vagy éppen a kastélyok, várak felújítása.

SZAJLAI CSABA